

LEGAL CULTURE AS A FACTOR OF SOCIAL ACTIVITY**Dilbar Shuxratovna Sagdullayeva***Candidate of Philosophical Sciences**Associate Professor at Tashkent University of Information Technologies named after Muhammad al-Khwarizmi*sagdullaevadilbar14@gmail.com*Tashkent, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: modernization, democracy, liberalization, legal state, civil society, legal consciousness, legal culture, forms of social consciousness, spirituality, economy, culture.

Received: 19.09.25**Accepted:** 20.09.25**Published:** 21.09.25

Abstract: In this article, we aim to study legal consciousness and culture, its role in the establishment of a democratic, legal and social state. In it, the structural structure and essence of legal consciousness, legal culture were philosophically analyzed, and the interrelationship of their elements was justified.

Legal consciousness, which is a component of social consciousness, affects the development of society, the level of social life, encourages people to manage themselves in a certain way, to work within the framework of accepted laws and regulations. Therefore, for the effectiveness of legal culture and the formation of the behavior of the citizen within the framework of the law, it was emphasized that it is necessary to achieve the harmony of legal and moral consciousness, not only legal consciousness itself.

HUQUQIY MADANIYAT IJTIMOIIY FAOLLIK OMILI SIFATIDA**Dilbar Shuxratovna Sagdullayeva***Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent**axborot texnologiyalari universiteti dotsenti**falsafa fanlari nomzodi*sagdullaevadilbar14@gmail.com*Toshkent, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: modernizatsiya, demokratiya, liberallashtirish, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, huquqiy ong, huquqiy

Annotatsiya: Mazkur maqolada huquqiy ong va madaniyat, uning demokratik, huquqiy, ijtimoiy davlat barpo etishdagi rolini

madaniyat, ijtimoiy ong shakllari, ma'naviyat, iqtisodiyot, madaniyat.

o'rganishni maqsad qildik. Unda huquqiy ong, huquqiy madaniyatning tarkibiy tuzilishi, mohiyati falsafiy tahlil etilib, ular elementlarining o'zaro uzviy aloqasi asoslandi. Ijtimoiy ongning tarkibiy qismi bo'lgan huquqiy ong jamiyat taraqqiyotiga, ijtimoiy turmush darajasiga aks ta'sir ko'rsatib, odamlarni ma'lum tarzda o'zlarini idora qilishga, qabul qilingan qonun va qoidalar doirasida faoliyat ko'rsatishga undaydi. Shunday ekan, huquqiy madaniyatning samaradorligi, fuqaroda qonun doirasidagi xulq-atvorning shakllantirilishi uchun faqat huquqiy ongning o'zi emas, balki huquqiy va axloqiy ongning uyg'unligiga erishish lozimligiga urg'u berildi. Maqolada faylasuf olimlarning huquqiy madaniyatga doir qarashlari qiyosiy tahlil etilishi bilan birga muallifning ushbu masalaga doir chiqargan xulosalari hamda takliflari o'rin olgan.

ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА КАК ФАКТОР СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ

Дилбар Шухратовна Сагдуллаева

Доцент Ташкентского университета информационных технологий

имени Мухаммада аль-Хоразми,

Кандидат философских наук

sagdullaevadilbar14@gmail.com

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: модернизация, демократия, либерализация, правовое государство, гражданское общество, правосознание, правовая культура, формы общественного сознания, духовность, экономика, культура.

Аннотация: В данной статье исследуется правосознание и правовая культура, их роль в построении демократического, правового, социального государства.

Философски проанализированы структура и сущность правосознания и правовой культуры, обоснована взаимосвязь их элементов. \

Правосознание, являясь компонентом общественного сознания, оказывает положительное влияние на развитие общества, уровень общественной жизни, побуждает людей к определённому самоуправлению, действиям в рамках принятых законов и нормативных актов. В связи с этим подчёркивается, что для эффективности правовой культуры и формирования у гражданина поведения в рамках закона необходимо достижение гармонии не только самого правосознания, но и правового и нравственного сознания.

В статье представлен сравнительный анализ взглядов философов на правовую культуру, а также авторские выводы и предложения по данному вопросу.

Kirish. O'zbekistonda demokratik davlat, erkin fuqarolik jamiyatini barpo etish, davlat boshqaruvini yangilash va yanada demokratlashtirish, mamlakatni modernizatsiya va isloh qilishning hozirgi bosqichida fuqarolarning huquqiy madaniyatiga bo'lgan talab va ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Huquqiy madaniyat shaxsning siyosiy faolligi, demokratik islohotlarga intiluvchanligi, chinakam fuqaroviy munosabati, demokratik jamiyat poydevori hamda huquqiy tizim yetukligining ko'rsatkichidir, jamiyatdagi turli xil hayotiy jarayonlarga faol ta'sir ko'rsatuvchi, fuqarolarning, barcha ijtimoiy guruhlarining jipslashuviga ko'maklashuvchi, jamiyatning yaxlitligi hamda batartibligini ta'minlovchi va mustahkamlovchi omildir. «Jamiyatda qonunlarga hurmat ruhini qaror toptirish – demokratik huquqiy davlat qurishning garovidir!» [1].

Mamlakatimizni modernizatsiya qilish va erkinlashtirish, siyosiy-huquqiy va iqtisodiy tizimni demokratik yangilash vazifasi kishilarning dunyoqarashi, ongu tafakkuri, siyosiy-huquqiy saviyasi, madaniyatini va ijtimoiy faolligini yuksaltirishni, huquqiy munosabatlar barcha ishtirokchilarining huquqiy savodxonligini yanada oshirish, huquqiy madaniyatini takomillashtirishni talab etmoqda.

Demokratik islohotlarning insonparvarlik xarakteri birinchi navbatda, kishilar haq-huquqlarini ta'minlash va amalda ro'yobga chiqarish uchun kerakli bo'lgan barcha shart-sharoitlarni yaratish bilan o'lchanadi. Huquqiy madaniyat va savodxonlik millat yetukligi, inson barkamolligining eng muhim ko'rsatkichlaridan biridir. Fuqarolar qabul qilingan qonunlar, mavjud huquqiy mezonlarni bilmasdan turib, ma'naviy-axloqiy yetuklikka erisha olmaydilar. Zero, fuqarolik jamiyatining asosiy maqsadi – millati, dini, irqi va jinsi, e'tiqodi va qarashlaridan qat'iy nazar, shu davlatda yashayotgan har qaysi insonning huquq va erkinliklarini himoyalash va hayotda ularning o'z salohiyatini namoyon qilishi uchun barcha imkoniyat va sharoitlarni yaratib berishdan iboratdir. Shuning uchun ham, bugungi kunda aholining huquqiy ongi va madaniyatini yanada takomillashtirish mexanizmlarining falsafiy-huquqiy asoslarini tadqiq etish muhim.

Tadqiqot metodologiyasi. O'zbekiston taraqqiyotining hozirgi yangi bosqichi xalqimiz hayotining barcha sohalarini qatori fuqarolarimizning ongi va dunyoqarashida ham jiddiy o'zgarishlar bo'lishini taqozo etayotgan ekan, ushbu maqolada jamiyat barcha sohalarini modernizatsiyalashda muhim omil bo'lgan huquqiy ong va madaniyat mohiyatini tahlil etishni maqsad qildik. Faylasuf olimlarning huquqiy ong va madaniyatni takomillashtirish masalasiga

doir qarashlari falsafiy tafakkurning qiyoslash, umumlashtirish, tizimli tahlil, analiz va sintez, induksiya va deduksiya kabi ilmiy usullariga tayangan holda tahlil etildi.

Natijalar va muhokama. Ma'lumki, har bir jamiyatda amal qiluvchi ijtimoiy ong shakllarida millatning ruhiy, ma'naviy qiyofasi in'ikos etadi. Ijtimoiy ongning shakllari jamiyat a'zolarining tafakkuri, ruhiyati, ma'naviy dunyosi asta-sekinlik bilan o'zgarib borishiga olib keladi. Huquqiy ong jamiyatda demokratik tamoyillarning qaror topishi, ularning ijtimoiy munosabatlarga singib borishida katta kuchga egadir. O'z navbatida, jamiyat huquqiy ongining takomillashuvi yuksak huquqiy ong sub'ekti bo'lgan, demokratik taraqqiyotga monand yangi tipdagi insonning shakllanishi bilan uyg'unlikda kechadi.

Huquqiy ong inson ma'naviyatining asosiy bo'g'inlaridan biridir. Shu sababli inson ma'naviyatining mohiyati va darajasini huquqiy ongsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Jamiyat rivojlangan sari huquqiy ong, huquqiy madaniyat bilan bog'lanib, ma'naviy qadriyatlar tizimida toboro muhimroq o'rin egallab boraveradi.

Ushbu masalani tadqiq etgan olimlarning bir guruhi huquqiy ong va huquqiy madaniyatni inson ma'naviyatining tarkibiy qismi sifatida talqin etadilar. Ular fikricha, huquqiy ong shaxs ongida, jamiyat g'oyalarida namoyon bo'lgan huquqdir. Huquqiy ong huquq va qonuniylikka munosabatdagi e'tiqodlar, tasavvurlar, baholar, his-tuyg'ular va ma'naviyatning boshqa tarkibiy qismlari tizimidir.

S.Otamurodov fikricha, huquqiy madaniyat - qonunni tushunish, bilish, hayotga tadbiq etish, ijrosini ta'minlash va har bir shaxs, fuqaroning ijtimoiy hayotda faol ishtiroki va bunday faollikni boshqalardan ham talab qilish jarayonidir. Huquqiy madaniyatni, avvalo, insonning ichki dunyosi, ichki madaniyati, umuminsoniy an'analarga va huquqiy bilimlarga bo'lgan munosabatlari belgilaydi [3. 25].

Ushbu nuqtai nazarda, eng avvalo, huquqiy madaniyat inson, uning ichki dunyosi, dunyoqarashidan kelib chiquvchi va uni belgilovchi faoliyatisiz, bunday faoliyat va tafakkurning taraqqiyparvar yo'nalishsiz mavjud bo'la olmasligiga urg'u beriladi. Zero, haqiqiy huquqiy madaniyat tarixiy ijobiy huquqiy tajribani e'tiborga olmasdan mavjud bo'la olmaydi.

Yuqorida ko'rilgan nuqtai-nazarning birida huquqiy ongning darajasi jamiyatning iqtisodiy ahvoriga taqalsa, ikkinchisida huquqiy ongni, huquqiy madaniyatni insonning ichki dunyosi belgilashiga urg'u beriladi. Bizningcha, huquqiy ong va huquqiy madaniyat sub'ekti bo'lgan inson (fuqaro) iqtisodiy munosabatlar ta'siriga berilmay qolmasligidan kelib chiqib, bu ikki ijtimoiy fenomenning mohiyatini faqat inson ma'naviyatiga olib borib taqash mumkin emas.

Uchinchi nuqtai-nazarga ko'ra, huquqiy taraqqiyotni madaniy borliqning birgina elementi - xo'jalik madaniyatidan qidirish iqtisodiy materializmga, yoki uni faqat ma'naviyatga bog'lab

qo'yish sub'ektivizmga olib kelishi ta'kidlanib, jamiyatning rivojlanish (xususan, huquqiy kamolot) mezonini sifatida madaniy borliqning sifat darajasi ko'rsatiladi [4. 26].

S.Abduxoliqov fikricha, madaniy borliq yuzaga kelishi va amal qilishining asosiy funksiyasi anglangan ehtiyojlarni qondirib borishidir. Ehtiyoj va o'zlashtirish o'rtasidagi muvofiqlikning buzilishi, ya'ni o'zlashtirishning ehtiyojlarni qondira olmay qolishi yoki yangi-yangi ehtiyojlarning yuzaga kelishi madaniy borliqning o'zgarib, rivojlanib borishiga olib keladi. Madaniy borliq ko'lamining kengayib va rivojlanib borishi jamiyatning taraqqiyotiga – ijtimoiy, jumladan huquqiy rivojlanishiga sabab bo'ladi. Bunda madaniy borliqning u yoki bu qismlarining bir-biriga nisbatan ilgari ketishi yoki orqada qolishi, yoxud parallel rivojlanishi tabiiy.

Uchinchi nuqtai-nazar huquqiy madaniyatni madaniy borliqning tarkibiy qismlaridan biri sifatida baholaydi. "Huquqiy madaniyat huquqiy hayotning ishlov berib yaratilgan qismi, yadrosi, mavjudligi, rivojlanish va amal qilishining asosi. Huquqiy madaniyatning substansional elementlari: 1) inson va uning mikro va makro birliklarining huquqiy mavjudot – sub'ekt sifatida namoyon bo'lishlari; 2) anglangan huquqiy ehtiyoj va manfaat; 3) huquqiy ong va bilish; 4) huquqiy faoliyatning birinchi bosqichi – huquq ijodkorligi; 5) huquqiy faoliyat natijalari - rasmiy manbai va vositalari; 6) huquqni realizatsiya qilish (huquqiy faoliyatning ikkinchi bosqichi). Bu elementlarning yuzaga kelishiga ong, maqsadli harakat xosdir, shuning uchun ham ular huquqiy madaniyatning tub mohiyatini tashkil etuvchi tomonlardir" [5. 44-45].

Ushbu yondashuvda ilgari surilayotgan fikrga ko'ra, huquqiy ong, bilish, baholash huquqiy borliq, jumladan, huquqiy madaniyatning gnoseologik asoslari va tizimni tashkil etuvchi substansional elementlaridir. Ushbu elementlar huquqiy borliq yuzaga kelishining motivi va yashash usuli o'rtasidagi bog'lovchi xalqa rolini o'taydi. Bunga ko'ra huquqiy ong madaniy hodisa bo'lib, huquqiy hayotga ishlov berish jarayonining gnoseologik asosidir. Huquqiy ongning manbai huquqiy ehtiyoj bo'lib, uning o'zi navbatdagi fikrlash jarayoni uchun manba vazifasini bajaradi.

To'rtinchi nuqtai-nazarga ko'ra, huquqiy madaniyat ikki tarkibiy qism - huquqiy ong va huquqiy ijtimoiylashuvdan iboratdir [6]. Huquqiy madaniyatga nisbatan ushbu yondashuvni quyidagi nuqtai-nazar bilan asoslash mumkin. Ma'lumki, huquqiy ong asosini tashkil etuvchi huquqiy bilimlar insonga ijobat va ta'qiqlarni farqlash, o'z qonuniy huquq va manfaatlarini himoya qila olish imkoniyatini beradi. Biroq bu sohada olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qonunga xilof faoliyat bilan shug'ullanuvchilar, jinoyatchilarning huquqiy savodxonlik darajasi, qonun doirasida faoliyat yurituvchi fuqarolar huquqiy bilimlaridan yuqoridir. Shundan kelib chiqib, shaxsning o'z huquqiy ehtiyojlariga erishishda huquqiy madaniyat me'yorlari va an'analarini o'zlashtirib, faoliyat yuritishi huquqiy madaniyatning asosini tashkil etadi. Bu yondashuvning mohiyati oldingi nuqtai-nazarlardan keskin farq qilmaydi.

Rossiyalik olimlar asarlarida huquqiy ong “ijtimoiy ong shakllaridan biri” yoki “huquqiy voqelikni aks ettiruvchi ma'naviy ong sohasi” sifatida talqin etiladi [7.19]. Huquqiy madaniyat esa xilma-xil omillar asosida o'rganiladi. Mavjud manbalarni o'rganish asosida aytishimiz mumkinki, huquqiy madaniyat kategoriyasining mohiyatiga doir haligacha aniq, yakdil yondashuv mavjud emas. Mutaxassislarning ko'rsatishicha, huquqiy madaniyatga 250 dan ortiq ta'riflar berilgan. Bu esa ushbu ijtimoiy hodisaning qanchalik murakkab, serqirra ekanligidan dalolat beradi.

Ma'lumki, fuqaro tomonidan mavjud huquqiy talablarning anglab bajarilishi uning huquqiy madaniyatlik darajasini namoyon qiladi. Shu nuqtai-nazardan, mavjud yondashuvlarning biriga ko'ra, “anglab yetilgan huquq – huquqiy madaniyatning asosi bo'lib xizmat qiladi” [8. 492]. A.Vengerov fikricha, huquqiy madaniyat “huquqiy ongning nisbatan yuksak va keng ko'lamli shakli” [9. 473] dir. Ushbu ikkita ta'rif o'zaro yaqin bo'lib, ularda huquqiy ongning yuqori darajasi huquqiy madaniyatning asosi sifatida e'tirof etiladi. Huquqiy madaniyat faqat ideal sohaga taalluqli deb ko'rsatilib, bunda ijtimoiy huquqiy faoliyat va uning natijalari inobatga olinmaydi.

T.Sinyukova fikricha, huquqiy madaniyat inson amaliy faoliyatining “muayyan jamiyatda odamlarni ijtimoiy–huquqiy yo'naltirish funksiyasini bajaruvchi me'yorlar, qadriyatlar, yuridik institutlar, jarayonlar va shakllarni o'z ichiga oluvchi” [10. 150-151] sohasidir.

R.Rusinov huquqiy madaniyatni tahlil etganda, unga ta'sir etuvchi omillar va uning elementlarini sanab o'tgan. Huquqiy madaniyat “jamiyat huquqiy hayotining ma'naviy, siyosiy va iqtisodiy tuzum bilan belgilanuvchi, huquqiy faoliyat, yuridik hujjatlar va, umuman, huquqiy ongning erishilgan rivojlanish darajasi, sub'ektning rivojlanish darajasida o'z aksini topgan sifat holatidir” [11. 150]. Ammo bu yondashuvni ham mukammal deb bo'lmaydi.

V.Salnikov esa, huquqiy madaniyatni “shaxsning ham, jamiyatning ham muayyan asoslarga ko'ra tizimlashtirish lozim bo'lgan alohida huquqiy holati deb idrok etish mumkin” [12. 421-422], - deydi. Bu yondashuvda shaxsning ham, jamiyatning ham huquqiy madaniyatiga umuminsoniy qadriyatlarning kategoriyalaridan biri, taraqqiyparvar insoniyat qo'lga kiritgan umumdemokratik yutuqlarning muhim natijasi sifatida baho beriladi.

Xulosa. Demak, o'rganilgan asarlardan kelib chiqib aytish mumkinki, ularda huquqiy madaniyat huquqiy voqelikka daxldor ham ma'naviy, ham moddiy qadriyatlarni qamrab oluvchi umumiy madaniyatning o'ziga xos ko'rinishi sifatida talqin etilgan. Huquqiy madaniyat huquqning amal qilishi, uning inson tafakkuri va xatti-harakatida aks etishini ifodalashiga urg'u berilgan. Huquqiy madaniyat o'z vazifalarini to'liq bajarishi, fuqaroda qonun doirasidagi xulq-atvorning shakllantirilishi uchun faqat huquqiy ongning o'zi emas, balki huquqiy va axloqiy ongning uyg'unligiga erishish lozim. Zero, yuksak huquqiy madaniyat demokratik jamiyat poydevori hamda huquqiy tizim yetukligining ifodasidir.

Bizningcha, huquqiy madaniyat jamiyatdagi turli xil hayotiy jarayonlarga faol ta'sir ko'rsatuvchi, fuqarolarning, barcha ijtimoiy guruhlarining jipslashuviga ko'maklashuvchi, jamiyatning yaxlitligi hamda batartibligini ta'minlovchi va mustahkamlovchi omildir. Qonunni hurmat qilish huquqiy davlatning, siyosiy va huquqiy tizimlar samarali faoliyat ko'rsatishining asosiy talablaridan biri hisoblanadi.

Bizningcha, keng va faol huquqiy ong, huquqiy madaniyatning bir qismi bo'lib, davlat va huquqiy voqyealar haqidagi g'oyalar, qarashlar, his-tuyg'ular, fikrlar, kayfiyatlar tizimidir. Huquqiy ongda huquqiy ruhiyat va huquqiy mafkura muhim o'rin tutadi.

Huquqiy madaniyatning o'zagini shunchaki muayyan bilimlar yig'indisigina emas, balki irodaviy va mafkuraviy dastur, fuqarolik faoliyati ko'nikmalari, xulq-atvorning barqaror ko'rinishlari ham tashkil etadi. Z.Islomov fikriga ko'ra, huquqiy madaniyat shaxs kamolotida o'ziga xos sifat bosqichini namoyon etib, mafkuraviy (tafakkur madaniyati, ijtimoiy tajribani tahlil qilish va umumlashtirish, yangi ijtimoiy hodisalarni ijodiy mushohada etish), hissiy-ruhiy (bilimning chinligiga ishonch), amaliy xulq-atvor (siyosiy va huquqiy yechimlarni realizatsiya qilishga qodirlik va tayyorlik) kabi darajalarni qamrab oladi. Huquqiy madaniyatning o'zagini, ijtimoiylashuv va fuqaroviy madaniyatning shakllanishi tashkil etadi [13].

Fuqaroviy madaniyat fuqarolik jamiyatining muhim unsurlaridan biridir. Fuqarolik jamiyatining negizini tashkil etuvchi iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy, huquqiy va madaniy plyuralizm shaxs va fuqaro huquqlari hamda erkinliklari asosida o'rnatiladi. Demak, siyosiy va huquqiy madaniyat fuqaroviy madaniyatning negizini tashkil etib, u esa, o'z navbatida, yuqori darajadagi ma'naviy barkamollikning ifodasi bo'lib hisoblanadi.

Huquqiy ong huquqiy ruhiyat va huquqiy mafkuradan iborat bo'lgan murakkab tuzilmadir. Huquqiy xarakterdagi ruhiy his-tuyg'ularda insonning huquq tajribasi bilan bog'langan sub'ektiv kechinmalari o'z ifodasini topadi. Demak, huquqiy ong deformatsiyalari yoshlikdan berilgan tarbiyaning darajasi, fuqaroning huquqqa, amaldagi qonunchilikka munosabatidan kelib chiqadi.

Individual hamda ijtimoiy omillarning o'zaro ta'sirida yuzaga keluvchi huquqiy ong deformatsiyalarining oldini olishda jazolash choralarining kuchaytirilishi ham, huquqiy bilimlarning ko'r-ko'rona singdirilishi ham befoyda. Bu jarayonda hamma narsa yana tarbiyaga borib taqaladi. Zero, axloqsizlik, badxulqlilik o'z vaqtida ta'sir ko'rsatilmasa, nigilizmga, uning yuqori ko'rinishlarishga o'tadi. Har qanday bilim asosida qadriyatlarga asoslangan tamoyillar, axloq yotsagina, u muayyan qimmatga ega bo'ladi.

O'zbekiston bugungi kunda insonparvar demokratik fuqarolik jamiyatini barpo etmoqda. Jinoiy jazolarni liberallashtirish borasida olamshumul ishlar amalga oshirilmoqda. Inson huquq va manfaatlari ustuvorligi barcha islohotlarning mohiyatini tashkil etadi. Shunday ekan, ta'lim-tarbiyaning, huquqiy targ'ibotning muayyan usul va vositalarini keng joriy etish, huquqiy

madaniyatni takomillashtirish asosida huquqiy ong deformatsiyalari o'sib borishini kamaytirish davr talabidir.

Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, ijtimoiy ongning tarkibiy qismi bo'lgan huquqiy ong jamiyat taraqqiyotiga, ijtimoiy turmush darajasiga aks ta'sir ko'rsatadi. Huquqiy g'oyalar, tasavvurlar, nazariyalar ijtimoiy hayotning barcha sohalariga kirib borib, fuqarolar ongida o'rin olib, ular xulq-atvoriga, amaliy faoliyatiga mafkuraviy ta'sir ko'rsatadi. Huquqiy ong odamlarni ma'lum tarzda o'zlarini idora qilishga, qabul qilingan qonun va qoidalar doirasida faoliyat ko'rsatishga undaydi. Kishilarning huquqiy ongi va bilimining darajasini ularning ijtimoiy-huquqiy faolligiga qarab aniqlash mumkin.

“Jamiyat hayotini modernizatsiyalash jarayonlarining muvaffaqiyati ko'p jihatdan fuqarolar huquqiy ongi va huquqiy madaniyatining takomillashuviga bog'liq. Chunki yuqori darajadagi huquqiy savodxonlikka, huquqiy madaniyatga ega bo'lgan fuqarogina iqtisodiy erkin, demokratik hamda ma'naviy o'zgarishlarning ishonchli tayanchi bo'la olishi mumkin. Shuning uchun ham, bugungi kunda har bir fuqaroda huquqiy madaniyat, huquqiy ong, bilimni davr zaruriyatidan kelib chiqib, takomillashtirish masalasi katta ahamiyat kasb etmoqda.

Demak, huquqiy ong, eng avvalo, odamlarning qonunga bo'lgan munosabatlarini ifodalovchi qarashlari va e'tiqodlaridan, ularning huquq haqidagi tasavvurlaridan, intilishlari va tuyg'ularidan iboratdir. Huquqiy ongi, bilimi, madaniyati o'sgan xalq va millat o'zini o'zi anglab, kuchiga ishonib, bor imkoniyatlaridan ijobiy holda foydalanib, kelajagi buyuk davlatni barpo eta oladi. Huquqiy ong, huquqiy bilim barcha fuqarolarni nafaqat bugungi kunning muammolarini hal qilishga, balki kelajakni o'ylab ish tutishga da'vat etadi”[14. 46-47].

Demak, huquqni inson hayot faoliyatini tashkillashtirishning zaruriy bo'g'iniga aylantirish, inson huquqlari ruhida ta'lim-tarbiya berishning keng qamrovli muntazam tizimini yaratish, jamiyatda huquqiy bilimlar targ'ibotini tubdan yaxshilashga yo'naltirilgan maqsadli keng ko'lamli chora-tadbirlar dasturlarida ko'zlangan maqsadlarni amalga oshirish dolzarbdir. “Adolat - qonun ustuvorligida” shiorini amaliy jihatdan mustahkamlashga qaratilgan sa'y-harakatlarni zamon bilan hamnafas ravishda olib borish, o'z navbatida fuqarolar huquqiy madaniyati takomillashib borishiga ko'maklashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish Konsepsiyasi. PF-5618-son / QHMMB: 06/19/5618/2452-son 10.01.2019 y.
2. Qarang: Otamurodov S., Ramatov J., Xusanov S. Ma'naviyat asoslari. - Toshkent, 2000. 199-bet.
3. Qarang: Abduxoliqov S. O'zbekiston Respublikasida fuqarolarning vijdon erkinligi huquqining metodologik muammolari. Fals.fan.dok. ... diss. Avtoreferati. - Toshkent, 2002. 25-bet.

4. Abduxoliqov S. O'zbekiston Respublikasida fuqarolarning vijdon erkinligi huquqining metodologik muammolari. Fals.fan.dok. ... diss. Avtoreferati. - Toshkent, 2002. 26-bet.
5. Adilova D. Nekotorie filosofskie voprosi pravovoy kulturi // Ijtimoiy falsafaning dolzarb muammolari (2-kitob). - Toshkent: Falsafa va huquq instituti, 2009. 44-45-betlar.
6. Qarang: Lazarev V.V., Lipen S.V. Pravovoe soznanie // Teoriya gosudarstva i prava.- M.:Spark, 2000; Granat L.N. Pravosoznanie i pravovaya kultura // Yurist.-Moskva, 1998. - № 11/12.
7. Pravo i demokratiya. - Minsk: BelGU, 1995. - s.19.
8. Vengerov A.B. Pravosoznanie i pravovaya kultura // Teoriya gosudarstva i prava. - M.: Yurisprudensiya, 1999. - s.492.
9. Sinyukova T.V. Pravovaya kultura // Teoriya gosudarstva i prava. - Saratov, 1995. - s.473.
10. Rusinov R.K. Pravovaya kultura // Teoriya gosudarstva i prava. - M., 1997. - s.150-151.
11. Salnikov V.P. Pravovaya kultura // Aktualnie problemi teorii prava. - Ufa, 1995. - s.150.
12. Qarang: Islamov Z. Obshestvo. Gosudarstvo. Pravo. - Tashkent: Adolat, 2001. - s.421-422.
13. Jamiyatda huquqiy madaniyatni rivojlantirish konsepsiyasi. PF-5618. QHMMB: 06/19/5618/2452-son 10.01.2019 y.
14. Sagdullayeva D. Huquqiy madaniyat – demokratik taraqqiyot omili. -T.:Fan va texnologiya, 2012.-46-47 betlar.